

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΜΙΤΡΑ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ ἀειμνήστου Στ. Γιαμαλάκη ἀπέκειτο ἓν τῶν περίπου ἡμι-κυκλικῶν ἐκείνων ἐξαρτημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ θώρακος, τὰ ὁποῖα ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζωμεν μίτρας. Ἐπειδὴ ἔφερεν ἐγγάρακτον ἐπιγραφὴν εὐανάγνωστον μὲν, δυσσύμβλητον δέ, ἐζήτησα καὶ ἔλαβον προθυμοτάτην ἄδειαν δημοσιεύσεως τῆς μίτρας. Ταῦτα ἐγένοντο τῷ 1955. Ἐζήτησα πᾶσαν συναφῆ πληροφορίαν καὶ ἤρχισα τὴν μελέτην τῆς ἐπιγραφῆς. Διέκοψα ὁμῶς ταύτην, διότι ἐβράδυνον πολὺ νὰ σταλοῦν αἱ ζητηθεῖσαι φωτογραφία. Ὅταν δ' ἐστάλησαν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦσαν λίαν μέτρια, εἶχον τυπωθῆ, κατὰ λάθος, ἐν κατοπτρικῇ εἰκόνι (Spiegelbild). Ἐκτοτε ἀφῆκα κατὰ μέρος τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ἐπειδὴ ὁμῶς παρὰ τεσσάρων διαφόρων λογίων τελευταίως ἐξεδηλώθη ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιγραφὴν, παραδίδω ταύτην τώρα εἰς τὴν δημοσιότητα, ἐκθέτων τὰ πορίσματα εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον τότε καταλήξει. Οἱ εἰδικώτεροι ἐπιγραφικοί, πιθανῶς, θὰ προχωρήσωσι περισσότερον ἐμοῦ.

Διαστάσεις, προέλευσιν καὶ πάσας τὰς λοιπὰς πληροφορίας ὀφείλω εἰς τὸν κ. ΣΤ. ΑΛΕΞΙΟΥ, σταλείσας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Ἀπρ. 1956. Εὐχαριστῶ τοῦτον θερμῶς ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης καὶ διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀποστολὴν νέας, καλυτέρας φωτογραφίας τῆς μίτρας (εἰκ. 1).

Περὶ τῆς προελεύσεως τῆς μίτρας (κατὰ τὰς πληροφορίας βεβαίως τοῦ συλλογέως, ὃν ἡ ἀκρίβεια δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ πάντοτε ἀπόλυτος) γράφει ὁ ΑΛΕΞΙΟΥ: «Ἡ [χαλκῆ] μίτρα προέρχεται ἐξ Ἀξοῦ καὶ ἠγοράσθη τὸ 1951 παρὰ χωρικοῦ, ὁμοῦ μὲ τεμάχιον ἐτέρας χαλκῆς [μίτρας] φερούσης παράστασιν ἔκκρουστον περωτῆς Νίκης βαινούσης πρὸς δεξιὰ (ἀριθ. τοῦ τεμαχίου τούτου 569, τῆς μίτρας αὐτῆς 568). Περὶ τῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ἀκριβοῦς τόπου εὐρέσεως οὐδὲν εἶναι γνωστόν».

Σφζόμενον μῆκος τῆς μίτρας δίδει ὁ ΑΛΕΞΙΟΥ 23 ἐκ., ἀλλ' ἐλλείπει ἐκ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τεμάχιον τῆς διπλῆς κυματιώσεως, ἣτις περιβάλλει τὸ κυρίως πέταλον τῆς μίτρας (εἰκ. 1). Τὸ μέγιστον πλάτος εἶναι 16 ἐκ. Ἐκ τῶν τριῶν ἀρχικῶν κρίκων ἀναρτήσεως διατηρεῖται ὁ μεσαῖος. Ἄλλας λεπτομερείας δὲν ἔγραψεν ὁ ΑΛΕΞΙΟΥ, ἀλλ' ἔπραξέ τι καλύτερον: Ἀπέστειλεν «ἔκτυπον» τῆς ἐπιγραφῆς γενόμενον δι' ἐντριβῆς, πολὺ ἐπιτυχές, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς φυσικὸν μέγεθος ἐνταῦθα, καθὼς καὶ ἀντίγραφον δημοσιευόμενον ὡσαύτως (εἰκόνες 2 καὶ 3).

Ὡς βλέπει τις, ἡ ἐπιγραφὴ διατηρεῖται καλῶς. Τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων δὲν πιστοῦνται ὅλα εἰς τὸ ἀλφάβητον τῆς Ἀξοῦ, ἀλλ' ὑπάρχουν εἰς τὰ ἀλφάβητα ἄλλων πόλεων: Ἡ Ἀξός, εἰδικώτερον, ἔχει τὸ Β = Η καὶ Γ = Λ. Τὸ Π ὁμῶς γράφεται ὡς Γ ἂν καὶ σπανίως παρουσιάζεται ἀπογωνιωθὲν (Γ), τὸ ὁποῖον καὶ ἐρμηνεύει

τὸ σχῆμα τοῦ Π ὡς C εἰς τὰ Κρητικά ἀλφάβητα¹. Τὸ κόππα εὐρίσκεται εἰς ἀρχαϊκὰς ἐπιγραφὰς τῆς Λύκτου². Εἶναι ὁμοῦ καὶ ζήτημα τύχης, ἤτοι ἀριθμοῦ τῶν σφριζομένων ἐπιγραφῶν ἐκάστης πόλεως, ἢ ὑπαρξίς ἢ μὴ ὀρισμένων γραμμάτων. Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν καὶ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῶν μιτρῶν τῆς Κρήτης γενικῶς, οὐδὲν θὰ εἶχον νὰ προσθέσω εἰς τὰ ἤδη γνωστά³.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τὰ λαϊὰ εἰς τὸ κάτω δεξιὸν μέρος τοῦ πετάλου.

Εἰκ. 1. Ἐνεπίγραφος μίτρα ἐξ Ἄξου. Τέως Συλλογὴ Γιαμαλάκη (νῦν Μουσεῖον Ἡρακλείου).

Ἐὰν ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ τελευταία λέξις εἶναι ἦλε ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ εἶλε⁴, τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκειται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους δηλοῦντας τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος τὸν θώρακα εἰς τι ἱερόν :

Ἄ Ο Πριξος τόνδε ἦλε

Ἰ Οπριξος τόνδε ἦλε

Ἄ Ο Πριξ, ὅς τόνδε ἦλε.

Ἡ πρώτη ἀνάγνωσις εἶναι ἀπίθανος ἢ ἀδύνατος, διότι τὸ ἄρθρον ἐνοχλεῖ καὶ

¹ Ὅρα λ. γ. GUARDUCCI, *Inscr. Creticae* II, σ. 59 ἀρ. 12.

² *Inscr. Cret.* I 184 ἀρ. 4 ἢ 183 ἀρ. 2.

³ Συνολικὴ πραγματεία περὶ τῶν εὐρημάτων τῆς Ἄξου: D. LEVI, *I bronzi di Axos*, *Annuario Atene* XIII-XIV, 1930-31, σ. 43 ἐξ. Γενικῶς αἱ χρονολογήσεις τῶν ἔργων τούτων στρέφονται περὶ τῶν μέσων

τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος (πρβ. PICARD, *Manuel d'Archéol. Grecque* I, 446-7). Ἐν τούτοις ἡ παρούσα ἐπιγραφή λόγῳ τῆς κανονικότητος τῆς γραφῆς καὶ τῆς σταθερᾶς χειρὸς τοῦ γράψαντος θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ χρονολογηθῆ περὶ τοῦ 600 π. X.

⁴ THUMB-SHERER, *Handbuch*, II, 1959, σ. 103.

διότι είναι άπίθανον εἰς κοινὸς Κρής νὰ ἔφερε τὸ ἔνδοξον μυθικὸν ὄνομα τοῦ Φοίξου. Τὰ ὀνόματα ταῦτα μέχρι καὶ τῆς ὑστάτης ἀρχαιότητος ἦσαν tabu. Ἐπὶ πλέον ἐλλείπει καὶ τὸ πατρώνυμον.

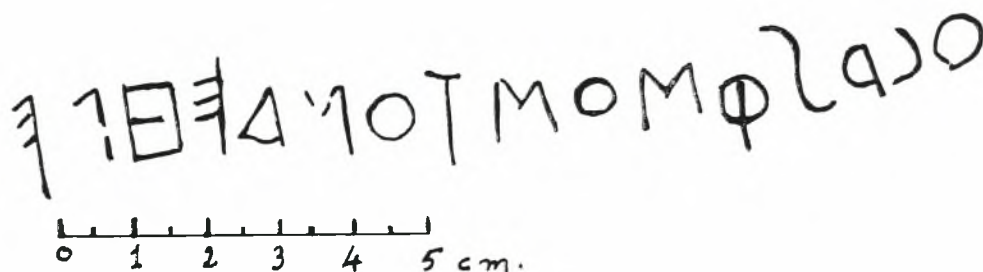
Ἡ δευτέρα ἀνάγνωσις δὲν ἀποδίδει καὶ αὕτη πατρώνυμον, τὸ δὲ ὄνομα πρέπει νὰ

Εἰκ. 2. Ἐντριπτον ἔκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς τῆς μίτρας.

θεωρηθῆ Προελληνικόν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅμως δυσκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῆ. Ὑπάρχουν ἀπλάι ἀναλογίαι εἰς Μικρασιατικὰ ὀνόματα.

Ὁ SUNDWALL εἰς τὸ βιβλίον του περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Λυκίων παρέχει ἀρκετὰ ὀνόματα ἀρχόμενα ἀπὸ οπρα-, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶσιν εἰς εὐρείαν κλίμακα (Οπρασατης-

Εἰκ. 3. Ἰχνογράφημα τῆς ἐπιγραφῆς τῆς μίτρας.

Οπρασητας — Ουπρασητας ἐν Πισιδίᾳ καὶ Κιλικίᾳ). Ἡ συγγένεια ὅμως τῶν ὀνομάτων ἔχει μελετηθῆ ἐπαρκῶς μόνον ὡς πρὸς τὰ τοπωνύμια μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μ. Ἀσίας, ἀτελῶς δὲ καὶ αὕτη (κυρίως ἐμελετήθησαν τὰ προελληνικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα). Ἔργον εἰδικῶν θὰ ἦτο ἡ λεπτομερῆς ἔρευνα, κατὰ πόσον καὶ ἄλλα ὀνόματα μεταξὺ Ἑλληνικῆς καὶ Μικρασιατικῆς περιοχῆς παρουσιάζουσι συγγένειαν ¹.

Τὴν τρίτην ἀνάγνωσιν θεωρῶ τὴν πιθανωτάτην πασῶν. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ δούλου ἀνδραγαθήσαντος. Πριξ=Φοίξ, δηλαδὴ Φρούξ. Ἡ παρουσία τοῦ ἄρθρου δὲν

¹ Τὰ ἀπὸ οπρα- ἀρχίζοντα ὀνόματα Λυκίων SUNDWALL, Die einheimischen Namen der Lykier (index). Ὁμοία ἐκ Πισιδίας καὶ Κιλικίας SUNDWALL, Kleinasiatische Nachträge (Studia Orientalia XVI, 1 [1950]) 34-5. Ἐκεῖ δύναται τις νὰ ἴδῃ ὀνόματα ἀπαντῶντα καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς Ἄναβος (Λυκιακὴ ὄρεινὴ τοποθεσία (σ. 14) δυνάμενον νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰ Ἑλλ. Ἄναπος (παραπότ. Ἀγελφου) ἢ Ἄναφα-Ἀνάφη (νῆσος)).

Τὸ Παμφυλιακὸν Apasas ἐνθυμίζει τὸ ὄρος τῆς Κορινθίας Ἄπεσας κλπ. Τῶν κυρίων ὀνομάτων ἡ ἔρευνα θὰ ἦτο ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσα. Ἴσως τὸ ἐντυπωσιακώτερον παράδειγμα εἶναι ὁ περὶ τὸ 1300 π.Χ. μνημονεύμενος εἰς τὰ Χετταϊκὰ ἀρχεῖα τοῦ Μπογάς-κιού Rjzama-gudus, ἴσως ὁ πρῶτος «Σπάρτακος» τῆς Ἱστορίας, ὡς ἀλλαγῶν ἀπεκάλεσα τοῦτον. Ἐπὶ κεφαλῆς 7000 δούλων, ὡς φαίνεται, αὐτομολεῖ ἐκ τῶν Χετταίων πρὸς τοὺς

ὀγλει πλέον, διότι τοιαῦτα ὀνόματα νοοῦνται εἰσέτι ὡς ἐθνικά. Οἱ γνωστοὶ ἀγγειογράφοι ὑπογράφονται Ὁ Βρύγος, Ὁ Λυδὸς κλπ. ἀλλὰ καὶ ἐκ κειμένων γνωρίζομεν παραδείγματα ὡς ἡ Σκύθαινα, ἡ Θραῖττα, ἡ Σύρα κλπ.¹

Ὡς πρὸς τὴν ἐναλλαγὴν Φρύξ — Φριξ ἔχομεν ἀρκετὰς μαρτυρίας, εὐθείας εἴτε πλαγίας. Εὐθεῖα εἶναι ἡ τοῦ Ἡροδότου (VII 73): *Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσαν, ἐκαλέοντο Βρίγες χρόνον ὅσον . . . σύνοικοι ἦσαν Μακεδόσι.* Τὸ Β (ἀντὶ Φρίγες) ὀφείλεται εἰς τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον. Εὐθεῖα ὡσαύτως μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ Ἡσυχίου: *Βρέκων . . . τὸν Βρίγα· Βρίγες γὰρ οἱ Φρύγες.*

Ἐκ τῶν ἐμμέσων μαρτυριῶν ἔχομεν ὄνομα σατύρου Βρίκων ἐπὶ ἀγγείου, ἐπεξηγούμενον ὑπὸ τοῦ τοῦ Ἡσυχίου: *βρικίσματα, ὄρχησις Φρυγική.* Ὡσαύτως ὁ Βρύγος ἐπὶ τῶν ἀγγείων γράφεται καὶ Βρύκος, τοῦ Ἡσυχίου καὶ πάλιν δίδοντος τὴν ἐξήγησιν: *Βρύκος . . . βάρβαρος καὶ βρικόν . . . βάρβαρον*². Κατὰ ταῦτα ὁ Πριξ τῆς Κρητικῆς ἐπιγραφῆς εἶναι Φριξ. Σημαίνει βάρβαρος ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ἀγγειογράφου Βρύγου, ἐκφερόμενον καὶ τοῦτο ἐνάρθως ἔτι, ἂν καὶ ὁ Βρύγος εἶναι ἓνα που αἰῶνα νεώτερος τοῦ Φριγὸς τῆς Ἀξοῦ, εἰς ὃν ἐπετρόπη νὰ ἀναθέσῃ τὸν θώρακα, τὸν ὁποῖον ἐκυρίευσε.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

Alhijawa, παραπονεῖται δ' ὁ Χετταῖος Βασιλεὺς πρὸς τὸν συνάδελφον βασιλέα τῶν Ἀχαιῶν, διότι μετ' ἐκπλήξεως διεπίστωσεν, ὅτι ὁ φυγὰς εἶχεν ἤδη φροντίσει νὰ νυμφεύσῃ ἀμφοτέρως τὰς κόρας του πρὸς Ἀχαιοὺς ἀρχηγούς (ὄρα SUNDWALL, *Kleinas. Nachträge* 47 καὶ ἰδίως PAGE, *History and the Homeric Iliad*, 11-12). Ἐπέστησα ἤδη τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Ἑλληνικὸς μῦθος ἐνθυμεί-

ται ἐπὶ τὸν ὄνοματι Ἰμμάραδον ἐν Ἐλευσίνι (*Anz. der Phil.-hist. Klasse der Österr. Akad.* 1961 [Nr. 25] σ. 244-5).

¹ KRETSCHMER, *Die griech. Vasenschriften* 75.

² KRETSCHMER, ἔ.ἀ. 234, ὅστις παρατηρεῖ ὅτι ἔχομεν νὰ κάμωμεν πρὸς ξένην γλῶσσαν, ἧς οἱ φθόγγοι ἀποδίδονται κατὰ διαφόρους τρόπους.